

UO‘K: 632.7; 632.95

G‘ALLA SHIRASIGA QARSHI ALPAC100 EC. PREPARATINING BIOLOGIK SAMARADORLIGI.

Abdullayeva Xuriyatxon Zafarbekovna

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti dotsenti
xuriyat2686@mail.ru

Abduraxmanov Mashxurbek Faxriddinovich

O‘rmon xo‘jaligi ilmiy tadqiqot instituti ilmiy xodimi.
abduraxmanovmashur321@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8249482>

Annotatsiya. Don mahsulotlarini yetishtirishda ayniqsa, yetishtirilayotgan g‘allada zararunandalarini o‘z vaqtida aniqlash, rivojlanish va zarar keltirish darajasini aniqlash hisobiga samarali kurash choralari belgilash nihoyatda muhimdir. Donli va dukkakli ekinlarini himoya qilish choralari oziq ovqat xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Ushbu maqolada g‘alla shirasiga qarshi qo‘llanilgan ALPAC100 EC. 0.15 l/ga preparatining biologik samaradorligi bo‘yicha olingan natijalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: g‘alla, zararunanda, g‘alla shirasi, biologik samaradorligi.

ALPAC100 EC AGAINST GRAIN MUSCLE. BIOLOGICAL EFFECTIVENESS OF THE DRUG.

Abstract. In the production of grain products, it is extremely important to determine the effective control measures due to timely detection of pests in the cultivated grain, determining the level of development and damage. Measures to protect grain and leguminous crops serve to ensure food safety. ALPAC100 EC used against grain aphid in this article. The results obtained on the biological efficiency of the drug 0.15 l/ha are presented.

Key words: grain, pest, grain juice, biological efficiency.

ALPAC100 ЕС ПРОТИВ ЗЕРНОВЫХ МЫШЦ. БИОЛОГИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРЕПАРАТА.

Аннотация. При производстве зерновых продуктов крайне важно определение эффективных мер борьбы за счет своевременного обнаружения вредителей в возделываемом зерне, определения уровня развития и пораженности. Меры по защите зерновых и зернобобовых культур служат обеспечению пищевой безопасности. В этой статье ALPAC100 EC используется против зерновой тли. Представлены полученные результаты по биологической эффективности препарата 0,15 л/га.

Ключевые слова: зерно, вредитель, зерновой сок, биологическая эффективность.

Mamlakatimiz iqtisodiyotini belgilovchi asosiy soha qishloq xo‘jaligi, uning yetakchi tarmoqlari esa paxtachilik va g‘allachilikdir. Bugungi kunda g‘alla ekinini asosiy ekin turi qatoriga qo‘shish va undan mahsulot yetishtirish bo‘yicha bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Qishloq xo‘jaligidagi asosiy tarmoqlarni rivojlantirmasdan turib, aholining ham, sanoatning ham qishloq xo‘jalik mahsulotlariga bo‘lgan talabini qondirish mumkin emas.

Keyingi yillarda respublikamizda don va dukkakli ekinlarni, shular qatorida g‘allachilikni rivojlantirishga aloxida e‘tibor berilib qator vazifalar belgilab berildi. Fermer xo‘jaliklar va axoli

tomorqa maydonlarnida g'alla yetishtirish ayniqsa g'allachilikni rivojlantirishga alohida e'tibor berilmoqda.

Donli ekinlardan hisoblangan bug'doy o'simligining butun dunyo dehqonchiligida kundan-kunga ekin maydonlari kengayib bormoqda.

Kuzgi bug'doy boshqa g'alla ekinlariga qaraganda serxosil bo'lganligi uchun uning ekin maydoni tez kengayib bormoqda. Kuzgi bug'doy ekiladigan maydonlardan bahorgi bug'doyga qaraganda 1,5-marta ko'p xosil olinadi. O'zbekistonda ekiladigan barcha bug'doyning 80% foizi kuzgi bug'doy xissasiga to'g'ri keladi. Kuzgi bug'doy doni sifatli bo'lib non va non maxsulotalari tayyorlanadi. Kuzgi bug'doy samoni xayvonlar uchun juda oziqali bo'lib, 100 kg da 20-22 oziqa birligi bo'ladi.

Don mahsulotlarini yetishtirishda ayniqsa, yetishtirilayotgan g'allada zararunandalarini o'z vaqtida aniqlash, rivojlanish va zarar keltirish darajasini aniqlash hisobiga samarali kurash choralari belgilash nihoyatda muhimdir. Donli va dukkakli ekinlarini himoya qilish choralari oziq ovqat xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. G'alla ekinlari zararkunandalarini rivojlanishi o'rganish va ularga qarshi kurash tizimini ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida, ularga qarshi kurash tizimini takomillashtirishni talab etmoqda. Yuqoridagilarni inobatga olib, zararli organizmlarni rivojlanishini o'rganib ularga qarshi kurash tizimini takomillashtirish muhim vazifa hisoblanadi.

Mavsum davomida bug'doy maydonlarida 128- turdan ortiq zararkunandalar rivojlanadi va zarar keltiradi. O'simliklarni zararkunandalardan, kasalliklardan va begrona o'tlardan ximoya qilish eng muxim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. O'simliklarni ximoya qilish tadbirlarini unimli va samarali amalga oshirish bug'doy hosilini zararkunanda va kasalliklardan saqlashni asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

G'allani asosiy zararkunandalaridan g'alla chirasi, kata g'alla chirasi, beda shirasini rivojlanish dinamikasini o'rganish, ilmiy asoslangan kurash tizimlarini ishlab chiqish hamda uyg'unlashgan kurash muddatlarini belgilab o'z vaqtida olib borish yuqori iqtisodiy samara beradi.

Dala tajribalari Andijon davlat o'rmon xo'jaligiga qarashli Marxamat o'rmon uchastkasida dala tajriba sharoitida olib boriladi. Tajriba maydonida kuzgi bug'doyning fenologiyasi kuzatildi. G'alla shirasining bioekalogiyasi, rivojlanishi, tarqalishi bo'yicha tajribalar olib borildi.

Tajribamiz 4- qaytariq, 3- variantdan iborat bo'lib, bug'doyni Aleksey navida olib borildi. G'alla shirasiga qarshi ALPAC100 EC. 0.15 l/ga me'yorida qo'llanildi

(1-jadval)

TAJIRIBA TIZIMI

Tt/r	Variantlar	Ko'rsatkichlar
I	Nazorat	Ishlov berilmagan
II	Andoza	G'alla shirasiga qarshi Faskord 10% k.e. 0.15 l/ga me'yorida qo'llaniladi
III	Tajriba	G'alla shirasiga qarshi ALPAC100 EC. 0.15 l/ga me'yorida qo'llaniladi

Delyankalarni umumiy maydoni 500 m²ni tashkil etadi. Xar bir variantdan hisoblash uchun 10 ta miqdorda olingan namuna 0,5 m² (100x100) maydonchada har metr kvadratda g'alla shiralari sanab aniqlanadi. Hisoblash ishlari 7, 14 va 21- kunlari bajariladi. Barcha fenologik kuzatishlar O'zbekiston Respublikasi sug'oriladigan yerlarda g'alla va dukkakli o'simliklar ilmiy tadqiqot instituti tomonidan 2000 yilda nashr etilgan uslubiy qo'llanma va O'zO'XQITI uslubi bo'yicha olib boriladi.

Daladagi zararli hasharotlar sonini Sh.T.Xo'jaev (2004) tahriri ostida nashr etilgan «Uslubiy ko'rsatmalar» bo'yicha olib borildi.

Tajriba maydonida kuzatuvlardan shu narsa ma'lum bo'ldiki, bug'doy nixollari mart oyining oxiriga kelib shiralar bilan zararlanishi boshlandi. Aprel oyiga o'tib bug'doy barglaridagi shiralar soni kundan-kun ko'paya boshladi. Bu esa bug'doy barglarini bujmayishiga va o'simlikni normal o'sib rivojlanishiga o'z ta'sirini ko'rsatdi. 10 chi aprel kunga kelib bir tup bug'doy bargi va poyalaridagi shiralar soni hisoblab chiqildi va ularga qarshi tajribada ALPAC100 EC. em.k 0,15 l/ga, andozada Faskord 10% k.e. 0,15 l/ga preparatini gektariga ishchi eritma sarfi 300 litrdan qo'llanildi. Albatta kimyoviy kurash o'tkazishdan avval tajriba maydonlaridagi foydali hashorotlar turi, soni ham hisobga olindi. Entomofaglar soni bilan shiralar soni taqqoslanganda, foydali hashorotlar soni kam ekanligi, shiralar xaddan ziyod ko'p ekanligi aniqlandi. Tajriba maydonida bir tup bug'doydagi bargidagi shiralar soni 3.6-jadvalda keltirilgan.

Biz tajribamizdan olingan ma'lumotlarini va qo'yilgan tajribani qanchalik to'g'ri olib borilganligini bilish uchun olingan tajribalarni matematik yo'l bilan Dospexov (1985) uslubi bo'yicha taxlil qildik. Bu quyidagicha amalga oshirildi. Tajribada qaytariqlar bo'yicha xosildorlik ts/ga. tajribada ALPAC100 EC. em.k 0,15 l/ga, andozada Faskord 10% k.e. 0,15 l/ga preparatlarini qo'llab olib borgan tajribalarimiz davomida g'alla hosildorligi quyidagicha bo'ldi (2-jadval).

2-jadval

Marxamat o'rmon uchastkasida kuzgi bug'doyda shiralarga qarshi qo'llanilgan kimyoviy preparatlarning biologik samaradorligi

№	Variant	Sarf me'yor	1 m² da oʻrtacha zararkunandalar soni					Ishlovdan keyin biolgik samaradrlik, %			
		Ishchi suyuqlik	Ishlovdan oldin	Ishlovdan soʻng							
				1	3	7	14	1	3	7	14
1	Nazorat (ishlovsiz)	-	21,3	22,2	25	25,7	30	0	0	0	0
2	Faskord 10% k.e. 0,15 l/ga	300	22,7	7,2	1,2	1,15	5	70,1	95,1	94,1	84,1
3	ALPAC 100 EC em.k. 0,15 l/ga	300	23,2	4,2	0,5	0,7	4,2	83,4	97,8	97,1	86,8

Yuqoridagi jadvallar ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tajriba variantimizda qarshi ALPAC100 EC em.k. 0,15 l/ga qo'llaganimizda 1 m² dagi umumiy o'simliklarda shiralar soni nazoratga nisbatan 3 kunda 24,5 biologik samaradorligi esa 98,2 % ekanligini ko'rishimiz mumkin. Andoza variantimizda Faskord 10% k.e. 0,15 l/ga qo'llaganimizda 1 m² dagi umumiy o'simlikda hashoratlar soni nazoratga nisbatan 3 kunda 23,8 dona, biologik samaradorligi esa 95,5 % ekanligini aniqlandi.

REFERENCES

1. Mirziyoev SH.M. 2019 yil 23-oktyabrdagi PF-5833 son: «O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. –Toshkent, 2019. –B. 1-20.
2. Яхяев Х.К., Абдуллаева Х.З. Автоматизированная система мониторинга развития и распространения вредителей сельскохозяйственных культур // Международный научный журнал «Наука и мир», -№ 5 (33), Волгоград, -2016, -т. 2., стр. 94-96.
3. 3. Яхяев Х.К., Абдуллаева Х.З. Мониторинг развития и распространения вредителей сельскохозяйственных культур в Узбекистане // Бюллетень науки и практики. Электрон. журн. 2018. Т. 4. № 4. С. 172-177. Режим
4. Доспехов Б.Д. Методика полевого опыта (4-ое изд.). –Москва: «Колос», 1986. –С. 25-340.
5. Abdullayeva X.Z, Shermatov B.K. G'ALLA SHIRALARIGA QARSHI KURASHISHNING SAMARADORLIGI SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 6 UIF-2022: 8.2 | ISSN: 2181-3337 83